

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Минко Стоев Хаджийски за дисертационния труд на **БОЖИДАРКА ДИНЧЕВА НЕДЕЛЧЕВА** на тема „**ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРОСОЦИАЛНОТО МИСЛЕНЕ И ПОВЕДЕНИЕ ПРИ 5-8 ГОДИШНИ ДЕЦА**”, представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор по психология”, по научна специалност „3.2. Психология”

Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Проблемът за просоциалното мислене и поведение на децата е значим поради много причини, най-важната от които е тази, че от неговото правилно решаване тъкмо в тази възраст /5-8 г./ до голяма степен зависи по-нататъшното им успешно социално включване и житейски просперитет. Това е установено принципно положение, което не следва да се абсолютизира, защото самият живот, разбран като социална, икономическа, битова и дори политическа реалност, предлага много и различни „изненади”, които могат коренно да променят детските навици, нагласи и намерения. Въпреки всичко децата трябва да се формират сравнително правилно и адекватно и то тъкмо в този период, когато детските мечти и желания се сблъскват от една страна със самоосъзнаването, а от друга с променящия се „образ на света”. Ако детето не получи необходимата психологическа и педагогическа помощ, възможни са неблагоприятни последствия, свързани с различни уклони към девиантност. За това особеностите свързани с просоциалното мислене, чувстване и поведения трябва да се изследват и познават, както от специалистите, така и от родителите, според техните възможности. От друга страна сме свидетели на все повече отклонения от просоциалния модел, особено в юношеската възраст, което може да се приеме, че същите са заложени отпреди.

В този смисъл идеята на авторката да се насочи, към изследване на просоциалното ориентиране на децата, намирам за актуална и значима както в научно, така и в практическо отношение.

Дисертационният труд е в обем от 138 страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, библиография и приложения. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни смислово и логично свързани параграфи. Основният текст включва 24 диаграми, 18 таблици и 3 фигури. Библиографията се състои от 253 източника, на английски и български език. Намирам същата за достатъчно информативна, актуална и компетентно подбрана.

Оценка на научно-приложните резултати и приноси на дисертационния труд

Дисертацията на Божидарка Неделчева има следните по-значими приноси резултати и достойнства:

1. В Уводната част прави анализ на трите подхода при интерпретирането на моралното развитие в детската възраст. Формулира се целта, задачите и обща хипотеза на дисертационния труд, очертава се актуалността на изследвания проблем.
2. Първата глава : „Теоретичен анализ на просоциалното поведение и просоциалното мислене“ представлява теоретичен преглед на основните понятия, свързани с дисертацията – просоциално поведение и просоциално мислене, факторите за формирането им, етапите, през които протичат, възрастовите особености. Същите са показани в широк план и с необходимата задълбоченост на базата на богат теоретичен и материал, който е коректно цитиран. Авторката показва умение за извличане и обобщаване на

значимите за темата постановки и виждания. Добро впечатление правят обобщенията след всяка глава.

3. Втората глава „Методология на изследването“ е свързана с постановката на емпиричното изследване. Тя представлява пълно и научно - изследователски издържано изложение на цялостния дизайн на тази част на труда, който е адекватен в методологично отношение. Правилно и ясно са определени целта, задачите, и обективно верифицируеми хипотези. Положително впечатление прави впечатляващият обем на извадката 189 деца и пропорционалното му разпределение по възраст и пол на изследваните лица. Процедурата на изследването е описана подобаващо и правилно. Методите за набиране на данни са адекватни на изследователските задачи и достатъчни за направа на съответните изводи относно издигнатите хипотези. Същите са описани обосновано. Елементите на качествено изследване са застъпени подобаващо и адекватно на целта и задачите. Статистическите методи на обработка (параметрични и непараметрични), както и тези за графично онагледяване са подбрани съответстващо на очакваните зависимости между изследваните променливи и постоянни величини. Заслужава да се отбележи като методически успех използването на двата метода за оценка на просоциалното мислене / дилемите на Айзенберг/ и наблюдението за оценка на поведението.
4. Третата глава „Резултати от емпиричното изследване“ представя получените данни от изследването и тяхната интерпретация. Тя показва разкритите зависимости в комплекса мислене-поведение съотнесени към възрастта и пола на изследваните лица. Резултатите са онагледени таблично и графично. Текстът създава впечатление за логическа последователност, научна обоснованост

и коректност. Пример за това е частичното потвърждаване на три от четерите хипотези , както и дискусията в края на главата.

В Изводите са обобщени основните резултати, касаещи развитието на просоциалното мислене и поведение в предучилищната и началната училищна възраст.

5. Авторефератът напълно съответства на дисертацията, като я представя достатъчно пълно и разбираемо.
6. Приносите са коректно и изчерпателно посочени. Като най-значим може да се определи „Представен е модел на развитието на просоциалното поведение при 5-8 годишните деца с обособени контекстуални и персонални проминливи върху динамиката на неговото разгръщане.“ Като принос може да се приеме и самия изследователски подход.

Бележки

По същностни страни на основните тези и тяхното доказване в дисертацията нямам критични бележки.

Заключение

В заключение намирам, че дисертационният труд на **Божидарка Неделчева** на тема **„Изследване на просоциалното мислене и поведение при 5-8 годишни деца ”** е задълбочен, полезен за практиката и интересен. Считам, че отговаря напълно на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор по психология” и препоръчвам на членовете на уважаемото жури нейното присъждане.

02.07. 2023 г.

Член на журито:

/проф.д-р Минко Хаджийски/